

نسخه دولت موفق در فلسطین!

تالیف: گروه مطالعاتی فلسطین (موسسه RAND) / ترجمه: علی گل محمدی

چنین تلاشهایی را با شکست مواجه ساخته است. نوشته حاضر در واقع رفع این فقدان و خلأ را مدنظر قرار می‌دهد.

تحقیق حاضر، می‌کوشد با کشف گزینه‌هایی برای تاسیس نهادهای یک دولت فلسطینی در آینده، شانس موفقیت این دولت را افزایش دهد. در اینجا قصد نداریم نحوه توافق طرفهای درگیر را در تشکیل یک دولت مستقل فلسطینی بررسی کنیم. به عبارت دیگر هدف اصلی در اینجا آن است که براساس تحلیلهای موجود، گامهایی را که در حال حاضر فلسطینی‌ها، اسرائیل و جامعه جهانی می‌توانند در راستای بهبود تلاشها به منظور تشکیل یک دولت جدید فلسطینی بردارند، در قالب پاره‌ای پیشنهادها عرضه کنیم.

باید بر این نکته تاکید کرد که تضمین دولت‌سازی حتی در شرایط آرمانی امری به‌غایت دشوار است. حتی با فرض تحقق صلح، دیوار بلند بی‌اعتمادی همچنان میان شهروندان فلسطینی و اسرائیلی پابرجا خواهد بود. ضمن آن که برخی عوامل در دو کشور، علاوه بر سرباززدن از پذیرش توافق صلح، سعی خواهند کرد بر سر راه پیشرفتهای حاصله در جهت تشکیل دولت موفق فلسطینی اختلال ایجاد کنند. بنابراین، بدون شک، توفیق و کامیابی در این راه مستلزم برنامه‌ریزی خوب، منابع و تدابیر چشمگیر و قابل ملاحظه، بردباری، تایید و پشتیبانی جامعه بین‌المللی و نیز اراده، تعهد و سختکوشی ملت فلسطین خواهد بود.

روش تحقیق

بحث حاضر با بررسی لوازم یک دولت موفق جدید - ماهیت نهادهای اداره‌کننده، ساختارها و نیز فرایندهای تضمین‌کننده امنیت - آغاز می‌گردد و سپس منابع جمعیتی، اقتصادی و محیطی - به‌عنوان مبانی تشکیل دولت فلسطینی - توصیف خواهند شد و در همان حال عوامل موثر بر استفاده بهینه دولت از این منابع بررسی می‌شوند، در نهایت

لازم به ذکر است که موسسه امریکایی RAND، یک موسسه پژوهشی غیرانتفاعی می‌باشد و با بهره‌گیری از گروههای مطالعاتی متعدد، درخصوص چالشهای مشخص پیش‌روی بخشهای عمومی و خصوصی موجود در سطح جهان به تحلیل و ارائه راه‌حل می‌پردازد. موسسه مذکور با مأمور کردن یک تیم از محققان خود، تحت نظارت دایره مطالعات امنیت بهداشت داخلی و بین‌المللی

(RAND Health Center for Domestic and International Health Security)

و همکاری مرکز مطالعات خاورمیانه

(Center for Middle East)

- دو زیرمجموعه موسسه RAND - تحقیق فعلی را در راستای تحقیقات حوزه بین‌المللی خود انجام داده است که ماحصل آن ارائه می‌گردد.

اگر قرار است که یک دولت جدید فلسطینی تاسیس گردد، تعیین پیش‌نیازهای حصول این امر، یک بایسته و خط‌مشی میرم خواهد بود. امریکا، روسیه، اتحادیه اروپا و سازمان ملل متحد اخیراً بار دیگر تعهد خود را مبنی بر کمک به تاسیس یک دولت جدید فلسطینی تا سال ۲۰۰۵ اعلام کرده‌اند؛ ضمن آن که طبق بررسیهای انجام‌شده بخش زیادی از مردم فلسطین و اسرائیل نیز همین‌غایت زمانی را بر تشکیل یک دولت فلسطینی، مطلوب می‌دانند.^۲

بااین‌همه، پرزیدنت بوش اخیراً از تجدیدنظر در جدول زمانی امریکا، مبنی بر تشکیل دولت جدید فلسطینی تا سال ۲۰۰۹ خبر داد. تا زمان چاپ این مقاله دورنمای تاسیس یک دولت مستقل فلسطینی مشخص نیست. هرچند درگذشت پاسر عرفات باب گفت‌وگوهای جدید را گشوده و فرصتهای جدیدی را پیش روی قرار داده است، بااین‌وجود، بررسی تاریخ معاصر در تشکیل دولتهای جدید به‌خوبی نشان می‌دهد که فقدان برنامه‌های مفصل همواره

در شرایطی که مساله عراق و حق برخورداری از فناوری هسته‌ای به‌مهمترین مسائل خبری روز در عرصه بین‌المللی تبدیل شده‌اند، طرح تشکیل دولت مستقل فلسطینی و ارائه راهکار برای موفقیت آن از سوی یک موسسه تحقیقاتی امریکایی (RAND) عجیب می‌نماید. شگفتی بیشتر از آن‌جا ناشی می‌شود که از یک سو به‌رغم همه تلاشها مناقشه فلسطین و اسرائیل لاینحل مانده است اما از سوی دیگر علیرغم مشکلات احتمالی پیش‌روی دولت آینده فلسطین، تلاش می‌شود با ارائه راه‌حل و طرح مباحثی از قبیل ضرورت کمک و سرمایه‌گذاری‌های بین‌المللی، تشکیل دولت مستقل فلسطینی قرین با موفقیت باشد. درواقع باید گفت به‌رغم درگذشت عرفات و تغییر و تحولات صورت‌گرفته در رهبری حکومت خودگردان فلسطینی و همسویی بیشتر کادر جدید رهبری فلسطین با فرایند حل و فصل مناقشه موجود، شرایط و قراین از عدم تحقق صلح حکایت می‌کند. لذا به‌خودی‌خود این سوال پیش می‌آید که پس مقاله حاضر - که علیرغم ادعای آن بدون شک می‌توان گفت دیدگاه امریکاییها را منعکس می‌کند - در جستجوی چه هدفی است؟ زیرا در شرایطی که هنوز مشکلاتی اساسی بر سر راه مناقشه فلسطین و اسرائیل وجود دارد، سخن گفتن از راههای موفقیت دولت مستقل فلسطینی چندان منطقی به‌نظر نمی‌رسد. آیا می‌توان گفت تحلیلگران مقاله حاضر با مفروض و قطعی دانستن مساله صلح، به طرح این موضوعات پرداخته‌اند؟ شاید هم آنها قصد دارند با طرح جدی راه‌حلهای مشکلات مربوط به دولت آینده فلسطین و ارائه چشم‌اندازی جذاب و فریبنده از این واقعه، افکار عمومی و به‌ویژه فلسطینی‌ها را متأثر سازند تا با تجدیدنظر در مواضع و خواسته‌هایشان، آمادگی بیشتری برای پذیرش صلح از خود نشان دهند. کماآنکه حوادث اخیر برخی جمهوریهای سابق اتحاد جماهیر شوروی نیز درواقع بی‌تاثیر از چنین القائات و ارائه چشم‌اندازهایی نبود.

اقدامات بایسته‌ای که دولت فلسطینی باید به منظور تضمین بهداشت، سلامت و آموزش شهروندان انجام دهد. تشریح خواهند گردید. در هر مرحله از این تحقیق، با استناد به اطلاعات تجربی موجود، لوازم موفقیت و نیز سیاستهای بدیل برای تحصیل این لوازم تشریح شده، سرانجام پیامدهای گزینش هر کدام از بدیلهای مورد تحلیل قرار خواهند گرفت. پیشنهادات مطرح در اینجا، در دهه اول استقلال هزینه‌هایی را برای دولت فلسطین در بر خواهند داشت، که در این تحقیق برآورد اولیه‌ای از این هزینه‌ها صورت خواهد گرفت. لازم به ذکر است که روش تحقیق در مقاله حاضر بسته به ماهیت پرسشهای تحلیلی و اطلاعات موجود، متفاوت است.

تعریف موفقیت

از نظر ما «موفقیت» در فلسطین مستلزم تشکیل دولتی مستقل و دموکراتیک با حکومتی موثر و کارآمد است که تحت حاکمیت قانون و در محیطی امن و آرام امور را اداره کند. زمینه را برای توسعه اقتصادی فراهم سازد و نیز در حد کفایت مسکن، غذا، آموزش، بهداشت و درمان و خدمات عمومی را برای مردم این کشور تامین کند. برای نیل به این موفقیت، فلسطینیها ناگزیر خواهند بود چهار حوزه چالش برانگیز و اساسی را مدنظر داشته باشند:

امنیت: تشکیل دولت فلسطینی باید موجب ارتقاء میزان امنیت برای فلسطینیها، اسرائیلیها و منطقه شود.

حکومت: یک دولت فلسطینی باید به نحوی موثر به حکومت و اداره امور بپردازد و از دید شهروندانش و نیز در جامعه بین‌المللی واجد مشروعیت باشد. **توسعه اقتصادی:** به لحاظ اقتصادی فلسطین باید موفق و در بلندمدت خودکفا باشد.

رفاه اجتماعی: دولت فلسطین باید تسهیلات مربوط به غذا، پوشاک، آموزش و نیز بهداشت، درمان و رفاه را برای مردم خود فراهم سازد.

ملزومات دستیابی به موفقیت

۱- امنیت:

تا زمانی که صلح و امنیت برای فلسطینیها و همچنین مردم اسرائیل فراهم نشود، موفقیت یک دولت مستقل فلسطینی غیرقابل تصور خواهد بود. در واقع پیش‌نیاز نیل به تمامی پیشنهادهایی که در اینجا مطرح خواهیم کرد، تحقق امنیت البته در حد مطلوب است. یک دولت مستقل فلسطینی باید در درون مرزهای خود از امنیت لازم برخوردار باشد، مایحتاج روزمره را برای ساکنانش فراهم کند و نیز فارغ از خرابکاریهایی داخلی و استثمار خارجی و همچنین به دور از هرگونه تهدید علیه اسرائیل باشد. علاوه بر این، ضروری است که مولفه امنیت از بدو استقلال دولت فلسطینی تحقق یابد؛ چراکه برخلاف صنعت و امور زیربنایی، امنیت مقوله‌ای

نیست که به تدریج ایجاد شود.

ترتیبات امنیتی موفق، دامنه‌ای وسیع از پاسداری مرزها تا رعایت نظم و قانون در داخل را دربرمی‌گیرد. می‌توان گفت حتی در بهترین شرایط، هرگونه دستیابی دولت فلسطین به مقوله موفقیت، نیازمند کمکهای وسیع بین‌المللی - حداقل در سطح پشتیبانی مالی - و همکاری نزدیک میان این نیروها با یکدیگر و نیز مستلزم همکاری امنیتی میان فلسطین و اسرائیل خواهد بود.

۲- حکومت:

استقرار یک حکومت خوب، از جمله معیارهای کلیدی برای سنجش میزان موفقیت یک دولت جدید فلسطینی خواهد بود. حکومت خوب، از نظر ما، حکومتی است که نماینده خواست مردم، برپادارنده حاکمیت قانون و کم‌وبیش میرا از فساد باشد؛ همچنین حکومت باید از حمایت مردمی برخوردار باشد. برای کسب حمایت اکثریت مردم فلسطین - یعنی سه‌چهارم افرادی که براساس تحقیقات به عمل آمده، از صلح با اسرائیل و ایجاد یک دولت مستقل فلسطینی حمایت می‌کنند - لازم است که دولت جدید از نظر شهروندان حائز مشروعیت تلقی شود و در دوران تصدی خود باید سعی در ارائه یک شیوه حکومت و مدیریت مناسب داشته باشد تا بتواند احترام و حمایت عموم را به خود جلب کند.

در تاسیس نهادهای دموکراتیک و نیز ایجاد فرایندها، از جمله در زمینه حاکمیت قانون، از همان آغاز باید دقت و جامعیت در این امور، به مثابه امری مهم و حیاتی تلقی شود. درگذشت یاسر عرفات در نوامبر ۲۰۰۴، فلسطینیانی را که برای تاسیس یک دولت مستقل تلاش می‌کنند، توأمان با فرصتها و چالشهای جدیدی مواجه خواهد ساخت.

۳- توسعه اقتصادی:

یک دولت مستقل فلسطینی موفق نخواهد بود مگر آنکه مردم این کشور از فرصتهای مناسب اقتصادی و زندگی درخور و شایسته برخوردار باشند. توسعه اقتصادی فلسطین با یک محدودیت تاریخی (کم سابقه) مواجه شده است؛ چنان که طبق گزارش بانک جهانی، درآمد سرانه ملی فلسطینیان در اواخر دهه ۱۹۹۰ در ردیف کشورهایی «با درآمد کمتر از میزان متوسط» قرار داشت، حال آن که از آن پس، در پی آغاز انتفاضه دوم بر ضد اسرائیل در سپتامبر ۲۰۰۰، درآمد ملی به نصف و یا کمتر نیز تقلیل پیدا کرده است. لذا یک دولت مستقل فلسطینی ناچار خواهد بود علاوه بر تلاش برای بهبود بخشیدن به شرایط امنیتی به مثابه یک امر ضروری، در راستای بهبود وضعیت اقتصادی مردم نیز تلاش کند.

تحلیلهای ما نشان می‌دهد که دولت فلسطینی تنها در شرایطی می‌تواند به موفقیت دست یابد که از حمایت، منابع و پشتیبانی جامعه بین‌الملل - به‌ویژه امریکا، اتحادیه اروپا، سازمان ملل، بانک

جهانی و صندوق بین‌المللی پول - برخوردار باشد. منابعی که در اختیار این دولت قرار می‌گیرند، باید با لحاظ تامین نیاز یک دهه و یا بیشتر تدارک دیده شوند. البته امکان فراهم‌شدن چنین منابعی را نمی‌توان مفروض و مسلم دانست. محدودیت احتمالی منابع موجود، باعث تشدید انتظار دستیابی به موفقیت سریع دولت، به‌ویژه از سوی کسانی خواهد شد که [در فضای تحت حاکمیت این دولت] اقدام به سرمایه‌گذاری خصوصی می‌کنند.

در دوران اعطای کمکهای بین‌المللی، دولت فلسطینی به جای آن که صرفاً به مصرف این کمکها بپردازد، باید آنها را در راستای سرمایه‌گذاریهای هدفمند به کار گیرد. نتیجه آن که، یک دولت مستقل فلسطینی قریب به موفقیت نخواهد شد، مگر زمانی که به لحاظ اقتصادی تاحدزیادی به خود متکی شود.

۴- رفاه اجتماعی:

شرط چهارم برای موفقیت یک دولت مستقل فلسطینی، آن است که وضعیت معیشتی مردم این کشور به مرور زمان به گونه‌ای اساسی متحول شود. بسیاری از ناظران بر این عقیده‌اند که ناامیدی و یأس در میان مردم نسبت به روند کند بهبودی در وضعیت معیشتی در دوران زمامداری حکومت خودگردان فلسطینی در سالهای پس از ۱۹۹۴ - و رخداد افت شدید در این زمینه در برخی سالها - به نحوی موثر در شکل‌گیری انتفاضه دوم نقش داشته است.

علاوه بر پیش‌شرطهایی که تاکنون برشمردیم، دولت فلسطین برای دستیابی به موفقیت باید به ارتقای سطح نظام بهداشت و درمان و نیز آموزش فلسطینیان توجه کند. ارتقابخشی به این دو نظام، مستلزم آن است که در سطحی قابل ملاحظه توسعه شکل گرفته باشد؛ که این، خود نیازمند مدیریت موثر و قوی، رشد اقتصادی و نیز کمکهای فنی و مالی خارجی است. در حوزه بهداشت و درمان، اگر دولت به قدر کافی امکان دسترسی شهروندان را به خدمات اولیه و ثانویه بهداشتی فراهم کند و همزمان در سطح یک دولت مدرن به وظایف اصلی خود در زمینه بهداشت عمومی - از جمله در زمینه برنامه‌های ایمن‌سازی و مصونیت کودکان در برابر بیماریها - به گونه‌ای کارآمد عمل کند، آن‌گاه دولتی موفق محسوب خواهد شد. در نظام آموزشی، به تمامی کودکان باید این تضمین داده شود که دسترسی به فرصتهای تحصیلی برای فعلیت بخشیدن به قابلیت‌هایشان امکان‌پذیر است و سرانجام این که، دولت مذکور باید رفاه اقتصادی و اجتماعی ایجاد کند.

سه موضوع مرتبط:

نفوذپذیری، مجاورت و امنیت

در تحلیل ما سه موضوع مرتبط شناسایی شده‌اند که قویاً بر دیدگاههای موجود درباره موفقیت یک

انفکاک قلمرو جغرافیایی یک دولت، بر رشد اقتصادی آن اثرات نامطلوبی خواهد گذاشت؛ چنان که این مساله موجب فقر خواهد شد و همین، انباشت نارضایتی سیاسی را در پی خواهد داشت. نارضایتی سیاسی منجر به بروز شرایطی می شود که در آن شرایط تامین امنیت اگر غیرممکن نباشد، بسیار مشکل خواهد بود. در هر حال، تقسیم فلسطین به چند بخش یا بخشهای بسیار، برای دولت به لحاظ امنیتی به طرز پیچیده‌ای چالش آفرین خواهد بود؛ زیرا یک دولت منفک و نامنسجم قادر به ایجاد هماهنگی در اجرای قانون نخواهد بود

در خصوص تعداد فلسطینیان آواره‌ای که قصد بازگشت و سکونت مجدد در قلمرو دولت جدید فلسطینی را دارند، شک و تردید زیادی وجود دارد. تعداد فلسطینی‌هایی که به کشور باز خواهند گشت، به توافقات نهایی و نیز به میزان موفقیت دولت جدید فلسطین در زمینه توسعه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بستگی خواهد داشت

دولت فلسطینی تاثیرگذارند.

رفت و آمد مردم میان اسرائیل و یک دولت مستقل فلسطینی تاچه حد آزادانه خواهد بود؛ که ما از آن به «نفوذ پذیری» مرزها یاد می کنیم. آیا مناطق تحت قلمرو دولت مذکور (سوی جدا افتادن غزه از کرانه باختری) «هم مرز و مجاور» هستند؟

میزان «امنیتی» که برای این دولت و مردم قابل حصول است.

این سه موضوع بر تمامی موضوعات دیگر این تحقیق، تاثیر می گذارند. درک این که چگونه موضوعات مورد اشاره به یکدیگر متصل می شوند، چگونه بر روی اهداف کلیدی تاثیر می گذارند و چگونه ممکن است با یکدیگر تطبیق پیدا کنند. از اهمیت خاصی برخوردار می باشد. تحقیق حاضر به این نتیجه رسیده است که هیچ کدام از پیش شرطهای عمده لازم برای حصول موفقیت - امنیت، اداره و حکومت مناسب، موفقیت اقتصادی و رفاه اجتماعی - قابل تحقق نیستند مگر آنکه قلمرو جغرافیایی فلسطین اساساً هم مرز و چسبیده به یکدیگر باشد. انفکاک قلمرو جغرافیایی یک دولت، بر رشد اقتصادی آن اثرات نامطلوبی خواهد گذاشت؛ چنان که این مساله موجب فقر خواهد شد و همین، انباشت نارضایتی سیاسی را در پی خواهد داشت. نارضایتی سیاسی منجر به بروز شرایطی می شود که در آن شرایط تامین امنیت اگر غیرممکن نباشد، بسیار مشکل خواهد بود. در هر حال، تقسیم فلسطین به چند بخش یا بخشهای بسیار، برای دولت به لحاظ امنیتی به طرز پیچیده‌ای چالش آفرین خواهد بود؛ زیرا یک دولت منفک و نامنسجم قادر به ایجاد هماهنگی در اجرای قانون نخواهد بود؛ ضمن آن که این مساله مستلزم صرف نیروی مضاعف و به تبع آن هزینه‌های بیشتر و نیز بروز خطر چشم و همچشمی میان افسران امنیتی خواهد گردید؛ کما آنکه این مساله در دوره حکومت دولت خودگردان در منطقه غزه و کرانه باختری اتفاق افتاد. لذا باید گفت: فراهم بودن زمینه رفت و آمدهای آزادانه و مراودات بیشتر در مرزها، برای توسعه اقتصادی امری ضروری است. اما این مساله به نحو قابل ملاحظه‌ای بر پیچیدگی امور امنیتی می افزاید.

یافته‌های کلیدی تحلیل

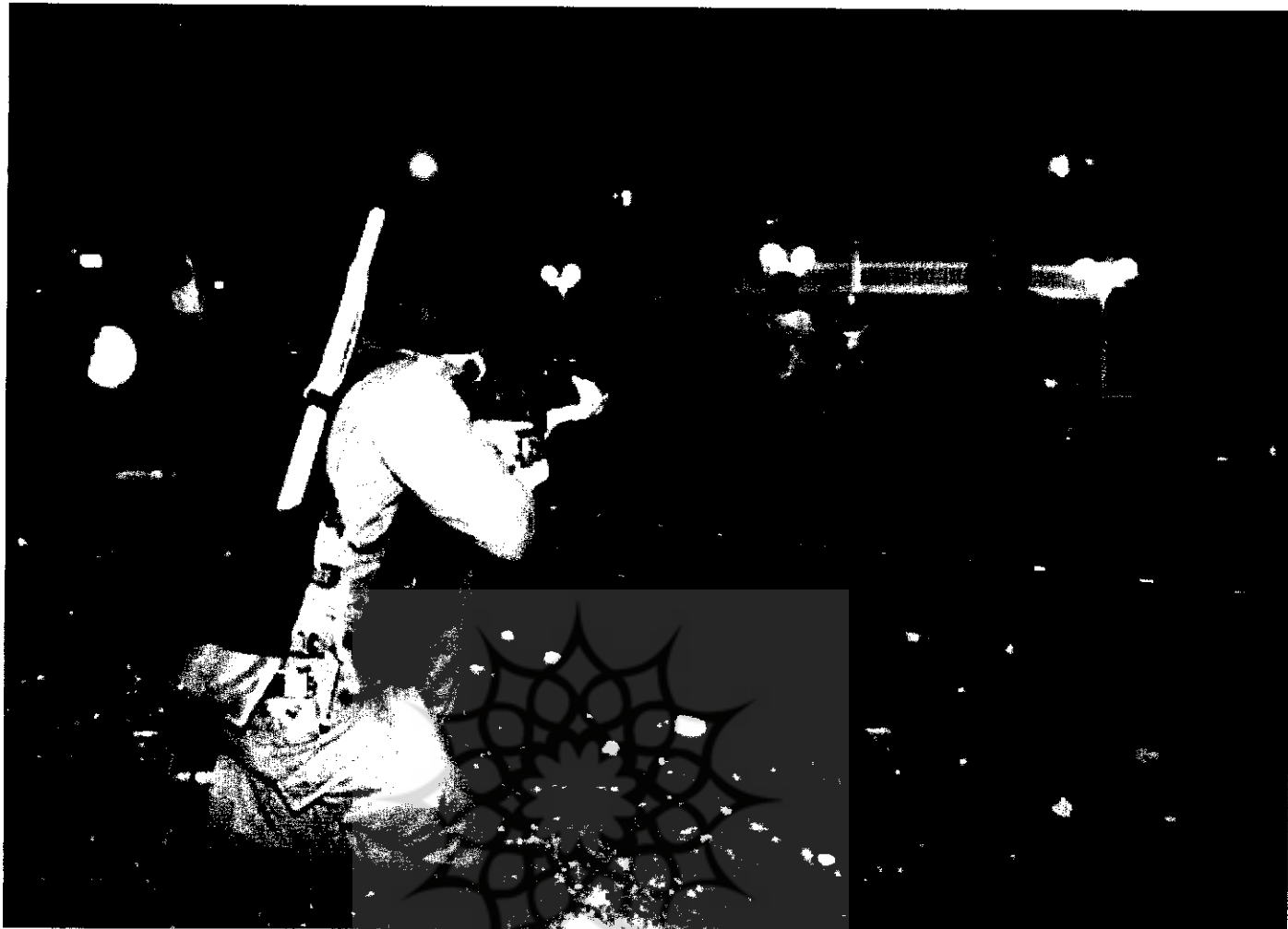
خلاصه یافته‌های کلیدی تحلیلهای ما در زیر ارائه می شود. برای اکثر حوزه‌های مورد بررسی، پاره‌ای هزینه‌های مالی برآورد شده است که برای عملیاتی کردن پیشنهادات، این هزینه‌ها الزامی خواهند بود. هزینه‌ها - جز در پاره‌ای موارد استثنایی و مشخص براساس نرخ ثابت دلار امریکا در سال ۲۰۰۳ برآورد گردیده‌اند؛ که البته این برآوردها با روند تورم و یا نرخ تبادل ارز در آینده تطبیق داده نشده‌اند.

البته برآوردهای مذکور نه براساس استخراج جزئیات هزینه‌های مورد اشاره در تحلیلهای، بلکه به عبارت دقیق تر، بر مبنای تخمین میزان کمکهای مالی مورد نیاز برای جذب از سوی جامعه بین‌المللی به منظور توسعه یک دولت موفق فلسطینی انجام شده‌اند. برآوردهای دقیق تر مستلزم مطالعه هزینه‌های رسمی (از جمله برآورد جزئیات نیازها) است که این موضوع خارج از بحث تحقیق حاضر است؛ علاوه بر این، ما هزینه‌های تمام تغییرات بنیادی عمده و پیشرفتهای حاصله در امور زیربنایی مطلوب یک دولت موفق فلسطینی را برآورد نکرده‌ایم، لذا مجموع برآورد هزینه‌ها در این تحقیق عمدتاً به «جمع کل» نیازهای مالی مورد نیاز برای توسعه یک دولت فلسطینی اختصاص داده شده است.

اداره حکومت

از جمله شاخصهای یک دولت موفق فلسطینی می توان تعهد به دموکراسی و حاکمیت قانون را ذکر کرد که پیش شرط اداره مناسب حکومت و مشروعیت بخشی به رهبران دولت از دید شهروندان می باشد. یکی از منابع مهم مشروعیت آن است که رهبران فلسطینی در مذاکراتشان با دولت اسرائیل بر سر موضوعات کلیدی - چون اندازه و وسعت دولت جدید، پیوستگی و مجاورت مناطق جغرافیایی و وضعیت بیت المقدس و نیز شکل و کارایی حکومت، توسعه اقتصادی و اجتماعی، آزادی برای بازگشت و سکونت مجدد آوارگان در فلسطین و یا جبران خسارت آنها - سعی کنند انتظارات و توقعات مردم خود را برآورده سازند.

حکومت مطلوب فلسطینی با وجود شرایطی از قبیل گشوده بودن مرزهای فلسطین، رونق اقتصادی، قابل کنترل بودن جذب مهاجران، تضمین امنیت دولت و برخورداری دولت از کمکهای مهم بین‌المللی در سالهای نخستین تشکیل، آسانتر خواهد بود. اما در فقدان تلاشهای چشمگیر و کمکهای بین‌المللی، اداره مطلوب حکومت میسر نخواهد شد. این مهم، به شدت به اصلاح نهادهای حکومتی و شیوه‌های اداره امور بستگی دارد. دست کم دولت فلسطین باید اقداماتی را در پیش گیرد که ۱- مروج حاکمیت قانون از جمله قدرت بخشیدن به نظام قضایی باشد ۲- به مجلس فلسطین قدرت بیشتری ببخشد ۳- به نحو چشمگیری از فساد موجود بکاهد ۴- شایسته سالاری را در بخش خدمات مدنی ترویج دهد ۵- قدرت را به مقامات محلی واگذار کند. در میان سایر اقدامات، قانون اساسی، که در حال حاضر در دست بررسی و مطالعه است، بایستی خواست مردم را به رسمیت شناخته و میزان قدرت تفویض شده به شعب مختلف حکومت را به طور مشخص تعریف کند. سرانجام این که، اعمال و اقدامات اقتدارگرایانه و فساد که در حکومت خودگردان فلسطینی رنگ و شکل قانون به خود گرفته است، باید از بین برود.

خواهد شد.

جمعیت‌شناسی

در حال حاضر از نه میلیون نفر جمعیت فلسطین، قریب به چهل درصدشان در محدوده مرزهایی (کرانه باختری و غزه) زندگی می‌کنند که احتمالاً محدوده جغرافیایی دولت جدید فلسطین را تشکیل خواهد داد. نرخ رشد جمعیت در این منطقه در سطح بالایی قرار دارد. هرچند بخش عمده‌ای از فلسطینیان، مهاجران آواره هستند اما حضور آنها در مناطق فلسطینی، در آینده قابل‌بیش‌بینی به سرعت افزایش پیدا خواهد کرد.

رشد سریع جمعیت توان دولت را در تامین آب و سامان‌بخشی به خدمات فاضلاب و حمل و نقل کاهش داده و در نتیجه باعث افزایش هزینه‌ها خواهد شد. رشد جمعیت، سرمایه‌فیزیکی و انسانی بیشتری را بر بخشهای آموزش، بهداشت و درمان و مسکن تحمیل خواهد کرد و این مساله به‌نوبه‌خود بار مالی [مالیات] سنگینی را به منظور تهیه بودجه مورد نیاز این‌گونه خدمات بر دوش جمعیت شاغل خواهد گذاشت. علاوه‌برآن که دولت جدید فلسطین، شدیداً تحت فشار خواهد بود تا برای

دادگستریها و کلانتریها می‌باشد و این امر به‌نوبه‌خود مستلزم تدارک تجهیزات و اقلام ضروری آموزشی - از جمله متون قانونی، رایانه، تجهیزات اداری، و نیز مستلزم تهیه وسایل پزشکی قانونی و سایر آموزشها و تجهیزاتی خواهد بود که نیروی پلیس برای انجام وظایف خود در گشتهای روزانه به آنها نیاز دارد. برنامه جامع‌تری با هدف تسریع در فرایند اصلاحات و ایجاد احساس امنیت برای شهروندان فلسطینی ارائه شده است که پارامترهایی از قبیل استقرار پلیس بین‌المللی، گزینش و به‌کارگیری قضات، دادستانها و افسران پلیس را شامل می‌شود.

در حوزه امور ضد‌تروریستی و ضد‌جاسوسی، اقتضای امنیت داخلی بازسازی سرویسهای امنیتی و روزآمد کردن تجهیزات، کنترل و نظارت، آموزش و پشتیبانی تحلیلی می‌باشد. بسته به شدت تهدیدات تروریستهای داخلی و سرعت توسعه قابلیت‌های دولت فلسطینی در این حوزه، احتمالاً برنامه جامع‌تری مورد نیاز خواهد بود.^۲

برآورد می‌شود که هزینه‌های بازسازی امنیت داخلی دست‌کم سالانه بالغ بر ششصد میلیون دلار باشد که طی مدت ده سال به ۷/۷ میلیارد دلار بالغ

تقویت حکومت فلسطینی هزینه‌های جدی در پی خواهد داشت؛ به‌عنوان مثال اجرای انتخابات و تاسیس و راه‌اندازی قوای مقننه و مجریه حکومت هزینه‌بر خواهند بود. لازم به ذکر است که تحلیل ما هزینه‌های مربوط به ایجاد تغییر در نهادها را به‌طور مشخص مورد بررسی قرار نمی‌دهد.

امنیت داخلی

نیاز به سرکوب سازمانهای مبارز فلسطینی - که تهدیدی حیاتی هم بر ضد امنیت بین‌دولتی (از طریق حمله بر ضد اسرائیل و نیروهای بین‌المللی) و هم بر ضد امنیت درون‌دولتی (از طریق اعمال خشونت بر ضد حاکمیت) به شمار می‌روند - مبرم‌ترین نگرانی یک دولت فلسطینی در عرصه امنیت داخلی محسوب می‌شود. همچنین ایجاد امنیت عمومی و اجرای قوانین عادی - عدالت - نیز باید در اسرع وقت مورد توجه جدی قرار گیرد.

اجرای عدالت زمینه‌ساز ظهور یک نظام قضایی مستقل و یک نیروی کارآمد در اجرای قانون خواهد بود که از توان تحقیق و تفحص و مقابله با فعالیت‌های مجرمانه و نیز تامین امنیت عمومی برخوردار باشد. تحقق این دو هدف عمده، نیازمند بازسازی

یکی از شروط موفقیت یک دولت مستقل فلسطینی، آن است که وضعیت معیشتی مردم این کشور به مرور زمان به گونه‌ای اساسی متحول شود. بسیاری از ناظران بر این عقیده‌اند که ناامیدی و یاس در میان مردم نسبت به روند کند بهبودی در وضعیت معیشتی در دوران زمامداری حکومت خودگردان فلسطینی در سالهای پس از ۱۹۹۴ - و رخداد افت شدید در این زمینه در برخی سالها - به نحوی موثر در شکل‌گیری انتفاضه دوم نقش داشته است

جوانانی که شمارشان به سرعت روبه افزایش می‌نهد و وارد بازار کار می‌شوند، زمینه اشتغال فراهم کند. علائم روشنی وجود دارند که نشان می‌دهند نرخ رشد جمعیت فلسطینی‌ها روبه‌کاهش است، اما میزان این کاهش مشخص نیست. البته در کوتاه‌مدت، میزان زادوولد افزایش خواهد یافت؛ زیرا تعداد زنان در آستانه وضع حمل، بیش از دو برابر خواهد شد. اما میزان کاهش نرخ باروری در بلندمدت، احتمالاً به افزایش میزان سطح سواد و مشارکت زنان فلسطینی در بازار کار بستگی خواهد داشت.

همچنین در خصوص تعداد فلسطینیان آواره‌ای که قصد بازگشت و سکونت مجدد در قلمرو دولت جدید فلسطینی را دارند، شک و تردید زیادی وجود دارد. مرکز آمار فلسطین و اداره سرشماری آمریکا تخمین می‌زنند که بین صد تا پانصد هزار فلسطینی به این کشور بازخواهند گشت. البته برآوردهای ما، بسته به این که کدام گروه از فلسطینی‌ها و تحت چه شرایطی به کشور بازخواهند گشت، رقمی بیش از این را نشان می‌دهد. باین‌همه، درکل باید گفت تعداد فلسطینی‌هایی که به کشور بازخواهند گشت، به توافقات نهایی و نیز به میزان موفقیت دولت

جدید فلسطین در زمینه توسعه اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بستگی خواهد داشت. این واقعیت‌های جمعیت‌شناختی که به آنها اشاره شد، به میزان زیادی احتمالات مربوط به توسعه اقتصادی و اجتماعی دولت جدید را متاثر خواهند ساخت.

آب

شکل‌گیری یک دولت موفق و بادوام فلسطینی، به ذخایر کافی آب سالم برای مصرف داخلی، توسعه صنعتی و بازرگانی و کشاورزی نیاز خواهد داشت. در حال حاضر، این نیازها برآورده نشده‌اند؛ ضمن آن که در شرایط مدیریت فعلی آب و فاضلاب، آبهای سطحی و منابع آبهای رودخانه‌ای و زیرزمینی به هدر می‌روند.

اکثر منابع آبی فلسطین از چشمه‌ها و چاههایی تامین می‌شود که با اسرائیل از بستر مشترک زیرزمینی برخوردارند. با توسعه‌ای که در منابع آبی فعلی صورت گرفته، تنها کمتر از نیمی از نیاز سرانه آب داخلی - براساس معیار سازمان بهداشت جهانی (WHO) - تامین می‌شود و این میزان مصرف آب، با کاهش آب مورد نیاز برای آبیاری و کشاورزی صورت می‌گیرد. علاوه بر این، تداوم مصرف آب به

اندازه فعلی میسر نخواهد بود؛ زیرا میزان آبی که فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها از سفره‌های آب زیرزمینی استخراج می‌کنند، بیشتر از میزان طبیعی آب می‌باشد.

با بررسی گزینه‌های ممکن برای افزایش ذخایر آبی، موارد زیر پیشنهاد می‌گردد: افزایش استفاده از آبهای زیرزمینی، هماهنگی با اسرائیل برای کاهش دادن میزان آب مصرفی‌اش، افزایش باران، مهار سیلابها، افزودن بر ظرفیت شیرین‌سازی آب دریا در مناطقی که گزینه دیگری میسر نیست؛ همچنین می‌توان با به‌کارگیری فناوری مناسب، میزان تقاضا را کنترل کرد، روشهای بازیافت آب را به کار گرفت و نیز زیرساختها را بهبود بخشید. طبق برآورد ما، تا سال ۲۰۱۴ بیش از ۴/۹ میلیارد دلار هزینه برای تامین آب و فاضلاب مورد نیاز است که در صورت بهبود راهبردهای مدیریت آب، می‌توان ۱/۳ تا ۲ میلیارد دلار در این مبلغ صرفه جویی کرد.

بهداشت و درمان

نظام بهداشت و درمان دولت آینده فلسطین با ویژگیهای مثبتی کار خود را آغاز خواهد کرد؛ که از جمله این ویژگیها می‌توان به داشتن جمعیتی نسبتاً سالم، ارزشمندی اجتماعی مساله بهداشت ادر نزد فلسطینیان مسلمان، وجود کارکنان بسیار حرفه‌ای در زمینه بهداشت و درمان، برنامه‌های ملی برای توسعه نظام بهداشت و درمان و شکل‌گیری نهادهای بهداشتی دولتی و غیردولتی اشاره کرد. حوزه‌های مهمی که در خصوص آنها نگرانی وجود دارد، عبارتند از: ضعف در همکاری شبکه‌ای و اجرای سیاستها و برنامه‌ها در مناطق مختلف جغرافیایی و نیز مشکلات ناشی از ضعف همکاری میان بخشهای دولتی و غیردولتی در زمینه‌های مربوط به نظام بهداشت و درمان، حضور بسیاری از دست‌اندرکاران فاقد صلاحیت در این حوزه، همچنین ضعف در نظام صدور پروانه، مشکلات مربوط به ادامه تحصیل و نیز کسری قابل ملاحظه بودجه اختصاص یافته به برنامه‌های وزارت بهداشت و درمان فلسطین و نظام بیمه درمانی دولت.

ما تحلیل خود را براساس تمرکز بر نهادهای مهمی شکل داده‌ایم که نظام بهداشت و درمان در اولین دهه از تشکیل یک دولت مستقل به آنها نیاز دارد. علاوه بر این، ما چندین برنامه مورد نیاز اضطراری را برای مراقبتهای پیشگیری و درمان در نظر گرفته‌ایم. لذا براساس بررسیها، پیشنهاد می‌کنیم که اولویتهای به‌نوآوری در دو حوزه اختصاص یابد:

- ۱- تلفیق بیشتر برنامه‌ها و سیاستهای توسعه در نظام بهداشت و درمان با اخذ سرمایه‌های قابل ملاحظه از تمامی بانکداران دولتی و غیردولتی.
- ۲- بهبود برنامه‌های بهداشت عمومی و اولیه، شامل اجرای یک برنامه ایمن‌سازی پیشرفته،

پیشگیری و درمان بیماریهای مزمن و غیرمصری، و نیز درمان مشکلات ناشی از توسعه و نیز توجه به حل مشکلات روانی حاصل از مسائل مربوط به توسعه. برآورد ما این است که نظام بهداشت و درمان فلسطین در ده سال نخست استقلال خود سالانه به چیزی در حدود صدویست و پنج تا صد و شصت میلیون دلار حمایت خارجی نیاز دارد.

آموزش

نظام آموزشی دولت جدید کار خود را با بنیاد و شالوده‌ای مستحکم در حوزه‌های دسترسی به آموزش، کیفیت آموزش و فارغ‌التحصیلان آغاز خواهد کرد. ویژگیهای مثبت دسترسی به آموزش عبارتند از: امکان برخورداری مناسب از امکانات آموزشی و رعایت تساوی جنسیتی، حمایت قاطع جامعه و نیز مجموعه رهبری از اصلاح و گسترش نظام آموزشی، ویژگیهای مثبت در حوزه کیفیت عبارتند از: میل و انگیزه برای ورود به عرصه اصلاح برنامه‌های آموزشی، وجود علاقه و منابع قوی برای بهبود نظام تدریس و آموزش، تعهد به ارتقاء سطح کیفی و پرداختی کارکنان بخش آموزش و پرورش و نیز تقویت این بخش که مدارس بهترین مکان برای ارتقاء سطح مهارتهای مدنی و مسئولیتهای اجتماعی دانش‌آموزان هستند.

بالین وجود، نظام آموزشی با چالشهای قابل ملاحظه‌ای مواجه می‌باشد. در حوزه دسترسی به نظام آموزشی، این چالشها عبارتند از: افزایش میزان سوءتغذیه، آوارگی، سوءبهداشت عمومی، ناکافی بودن تسهیلات و امکانات، نامنی مدارس و مسیرهای منتهی به آنها، فقدان آموزشهای خاص برای دانش‌آموزان استثنایی، نبود آموزشهای غیررسمی برای دانش‌آموزانی که در سنین آغاز تحصیل قرار دارند، فراهم نبودن فرصتهای فراگیری به‌صورت همیشگی و مادام‌العمر، و اما چالشهای کیفی عبارتند از: فقدان اهداف و انتظارات روشن برای نظام آموزشی، ارتباط محدود برنامه‌های مدارس دوره متوسطه، حرفه‌ای و پیش‌دانشگاهی با نیازهای اقتصادی فلسطین، محدودیت توان پژوهشی، توسعه و فعالیتهای تحقیقی، حقوق کم کارمندان و بروز «تورم» در نظام اداری و نیز وجود مشکل در کنترل فرایند و بازده، بخش بازده و فارغ‌التحصیلان از وضعیت بفرنجی برخوردار است؛ چراکه این بخش شدیداً از نبود سرمایه‌گذاری و نیز از اتکاء و وابستگی به خیرین و اهداءکنندگان کمک رنج می‌برد؛ ضمن آن‌که اطلاعات محدود نظام آموزشی نیز به‌صورت موثر در اصلاح آن مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

تحلیل ما به بررسی راههای بهبود دستیابی به آموزش، کیفیت و فارغ‌التحصیلان پرداخته است و در این راه هدف بلندمدتی همچون قرارگرفتن فلسطین به‌عنوان یک بازیگر قدرتمند در عرصه دانش اقتصادی منطقه مورد نظر بوده است.

ما برای ده سال آینده، سه هدف اولیه ذیل را برای نظام آموزشی فلسطین پیشنهاد کرده‌ایم: ایجاد و تقویت زمینه دستیابی به سطوح بالای آموزشی موجود، ضمن آن‌که همزمان باید بر روی این منابع محدود کار شود تا بتوان ثبت نام در مقطع متوسطه (به‌ویژه در مدارس فنی و حرفه‌ای و رشته‌های دانشگاهی) و برنامه‌های دوران کودکی را افزایش داد.

کیفی ساختن آموزش با تمرکز بر استانداردهای آموزشی منسجم، ارزیابیها و توسعه حرفه مبتنی بر برنامه‌ریزیهای بلندمدت به منظور حفظ و تقویت نظام آموزشی.

بهبود وضعیت فارغ‌التحصیلان با کمک خیرین و حامیان مالی، به پشتوانه اطلاعات حاصله از ارزیابیهای قوی و حمایت سرمایه‌گذارهای مهم، به منظور توسعه سازوکارهای مالی موثر و منسجمی که یاری رسان دولت در برآورد نیازهای دانش‌آموزان و دانشجویان باشد.

ارزیابی ما این است که نظام آموزشی فلسطین، چنانچه در سطحی فعال شود که با حمایت عزم ملی در راستای توسعه قرار گیرد، در ده سال اول تشکیل دولت سالانه به ۱ تا ۱/۵ میلیارد دلار سرمایه نیاز خواهد داشت. (در این جا میان اهداکنندگان کمک و سرمایه‌گذاری ملی تمایز قابل نشده‌ایم). اذعان می‌کنیم که این سطح از سرمایه‌گذاری به‌طور کلی و در مقایسه با سوابق پرداختهای انجام گرفته در طی سالهای ۱۹۹۶-۱۹۹۹ (به‌طور متوسط حدود دویست و پنجاه میلیون دلار)، کلان و بسیار زیاد است. پیشنهادات ارائه شده، در اینجا، بر مبنای معیارهای بین‌المللی موجود در خصوص هزینه‌های هر دانش‌آموز در نظامهای آموزشی موفق برآورد شده‌اند. علاوه بر این، برای کاهش هزینه‌ها، راهکارهایی پیشنهاد می‌شوند که رعایت آنها ضروری می‌نماید.

توسعه اقتصادی

در ادامه تحقیق فعلی، مسیر احتمالی توسعه اقتصادی لازم برای یک دولت مستقل فلسطینی در چارچوب زمانی سالهای ۲۰۰۵-۲۰۱۹، با تمرکز بر انتظارات احتمالی از دولت فلسطینی مبنی بر میزان رشد درآمد سرانه، مورد بررسی قرار گرفته است. پیش‌نیازهای یک توسعه موفق اقتصادی برای دولت فلسطین را چنین می‌توان برشمرد: امنیت کافی، اداره و حکومت مطلوب، داشتن وسعت مناسب و سرزمین یکپارچه، دسترسی ثابت به منابع کافی قدرت، آب و زیرساختهای ترابری و حمل‌ونقل. علاوه بر پیش‌نیازها، چهار موضوع حیاتی - هزینه‌های معاملات، منابع شامل: منابع داخلی و نیز سرمایه‌گذارها و کمکهای خارجی، نظام تجاری فلسطین و دسترسی نیروی کار فلسطین به بازار کار اسرائیل - از جمله شرایط تعیین‌کننده برای عملکرد

اقتصادی فلسطین هستند.

از آنجاکه به تناسب موقعیت جغرافیایی فلسطین منابع طبیعی آن نیز محدود می‌باشد، اصولاً توسعه اقتصادی این کشور باید متکی به سرمایه انسانی صورت گیرد و این امر، همچون تمامی اقتصادهای موفق آینده، مستلزم وجود نظامهای آموزشی مقدماتی، متوسط و فنی - حرفه‌ای قوی با پرداخت شهریه‌های پایین خواهد بود. از سایر شرایط مهم در این زمینه، می‌توان به دسترسی فلسطینی‌ها به بازارهای کار اسرائیل و آزادی واقعی فعالیت و تحرک مردم و گردش محصولات در طول مرزهای کشور. از جمله در مرز مشترک با اسرائیل اشاره کرد. البته ممکن است روابط شکننده اسرائیل و فلسطین در رفت و آمد فلسطینی‌ها به داخل اسرائیل برای مدتی پس از توافق صلح، با موانعی مواجه شود.

علاوه بر این، سیاستگذاران استراتژیک از سوی دولتمردان فلسطینی در آغاز تشکیل دولت جدید به نحو چشمگیری بر توسعه اقتصادی دولت اثرگذار خواهد بود. هرگونه تصمیم‌گیری درخصوص یکپارچگی جغرافیایی - اندازه، شکل و پیوستگی ارضی دولت آینده فلسطین، قرارگرفتن اماکن و مناطق خاص در حوزه این قلمرو و نیز کنترل و نظارت بر زمین و منابع... - دستیابی رهبران دولت جدید به منابع لازم برای رشد و پرورش فلسطینیان و نیز امکان ورود فلسطینی‌ها به عرصه تجارت را تسهیل خواهد کرد. بدون شک هرگونه تصمیم درباره میزان همبستگی اقتصادی و تجاری با اسرائیل و تحرک بخشی به نیروی کار فلسطینی، در شکل‌دهی به اقتصاد فلسطین، نرخ رشد اقتصادی و بهبود وضعیت اشتغال در قلمرو این دولت موثر خواهد بود.

طبق تحلیل ما، چهار الگوی توسعه را درخصوص جامعه تحت قلمرو یک دولت فلسطینی می‌توان پیش کشید که تحقق هرکدام از آنها منوط به تصمیماتی است که درباره یکپارچگی جغرافیایی و همبستگی اقتصادی گرفته می‌شوند. برآوردها نشان می‌دهد که میزان رشد اقتصادی قابل پیش‌بینی برای هرکدام از الگوهای مذکور، مستلزم تخصیص میزان خاصی از سرمایه‌گذاریهای بین‌المللی خواهد بود.

تحت هر الگویی - به شرط آن که یکپارچگی و همبستگی در سطح محدود نباشد - فلسطین می‌تواند تا سال ۲۰۰۹ از سرانه درآمد ناخالص ملی خود در سال ۱۹۹۹ پیشی بگیرد و تا سال ۲۰۱۹ این میزان را به دو برابر افزایش دهد. دستیابی به چنین رشدی، مستلزم سرمایه‌گذاری هنگفت در بازار سرمایه فلسطین خواهد بود: بین سالهای ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۹، بخشهای خصوصی و دولتی فلسطین و جامعه بین‌المللی باید سالانه ۳/۳ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری کنند و این میزان باید در دهه اول استقلال مجموعاً به مبلغی در حدود

سی و سه میلیارد دلار (و در طی سالهای ۲۰۰۵ - ۲۰۱۹ به پنجاه میلیارد دلار) برسد.

تحت هرکدام از الگوهای چهارگانه، اشتغال داخلی در بخش خصوصی باید طی سالهای ۲۰۰۵ - ۲۰۰۹ از رشد قوی و مستمر (شاید با متوسط رشد سالانه ۱۵ الی ۱۸ درصد) برخوردار باشد تا به میزان اشتغالی دست یابد که آخرین بار در تایلند سال ۲۰۰۰ شاهد آن بودیم. رسیدن به این میزان از اشتغال، زمانی امکان‌پذیر خواهد بود که تجارت در فلسطین در محیطی نسبتاً نامحدود و آزاد میسر باشد و بتوان به‌طورکامل از منابع موجود استفاده کرد.

چنان که گفته شد، میزان پیش‌بینی شده سرمایه‌گذاری سالانه برای بهبود اقتصاد فلسطین ۳/۳ میلیارد دلار می‌باشد که مجموع هزینه‌های لازم برای احداث بندر، فرودگاه و راه‌های ارتباطی، بهبود سیستم برق، هزینه‌های توسعه سیستم آب و فاضلاب پایتخت و حتی هزینه‌های مورد نیاز برای بهبود وضعیت بهداشت و درمان و آموزش - که البته بسیاری از آنها هزینه‌های عملیاتی هستند و نه هزینه سرمایه‌گذاری - را دربرمی‌گیرد. لذا تحلیل اقتصادی اقتصاد فلسطین لافل این آرامش خاطر را به‌بارمی‌آورد که برآورد مجموع هزینه‌های مشخص، از میزان کل سرمایه‌گذاریهای مورد نیاز فراتر نخواهد بود.

حمایت مالی

در تحقیق حاضر، به‌عنوان مرجع استناد برای برآورد میزان سرمایه‌های لازمی که باید به منظور تضمین موفقیت توسعه در فلسطین از اهداکنندگان بین‌المللی جذب شود، دو مورد بوسنی و کوزو را مورد بررسی قرار داده‌ایم که جامعه بین‌المللی اخیراً در دوران بازسازی پس از جنگ، سرمایه‌گذاری وسیعی را در آنجا صورت داده است. همچون کرانه باختری و غزه، این دو کشور نیز متحمل خرابیهای بسیاری در جنگ شدند. هر دو کشور، کمکها و توجهات بین‌المللی قابل ملاحظه‌ای را به خود جلب کرده و در تاسیس حکومتهای دموکراتیک و احیاء اقتصاد داخلی توفیقاتی داشته‌اند. در دو سال نخست پس از امضای توافقنامه صلح در بوسنی و کوزو، کمکهای خارجی - اعم از کمکهای معوض یا بلاعوض - به ترتیب به‌طورمتوسط هفتصد و چهارده و چهارصد و سی و سه دلار برای هر فرد در سال بوده است.

با استفاده از این ارقام سرانه، درخصوص جمعیت قابل پیش‌بینی کرانه باختری و غزه باید گفت: در سال نخست تشکیل دولت، هر سال کمک مالی در حدود ۱/۶ تا ۲/۷ میلیارد دلار مورد نیاز خواهد بود و به تبع افزایش جمعیت، سطح این کمک مالی تا سال ۲۰۱۴ باید تا سقف ۲/۱ تا ۳/۵ میلیارد دلار در سال افزایش یابد.

در طی دوره ده ساله ۲۰۰۵ - ۲۰۱۴، سطح

کمکهای خارجی به دولت جدید فلسطینی - به استناد مقایسه با کشورهای بوسنی و کوزو - از مبلغ ۱۸/۸ میلیارد به ۲۷/۱ میلیارد دلار افزایش خواهد یافت. این میزان از سرمایه‌گذاری خارجی برای پوشش حوزه‌های مورد بررسی در تحقیق حاضر و نیز پاره‌ای موارد دیگر - مثلاً حمل و نقل - کفایت می‌کند.

نگاهی به آینده

در زمان نگارش این تحقیق، دورنمای تشکیل یک دولت مستقل فلسطینی مبهم و نامشخص است. صرف‌نظر از این که حصول توافق میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها غیرمحمتمل به نظر می‌رسد، تاکنون توجه امریکا به عراق و مناطق دیگر معطوف بوده است. هرچند اخیراً پوزیدنت بوش خواستار تشکیل دولتی جدید تا سال ۲۰۰۹ شده است، تجربه امریکا در عراق و افغانستان می‌تواند مقوم ارزش ارائه طرحهایی مناسب برای امکان تشکیل یک فلسطین مستقل باشد. حادثه درگذشت یاسر عرفات در نوامبر ۲۰۰۴، که توجه فلسطینی‌ها و بخش بزرگی از جهان را به آینده منطقه معطوف داشت، ممکن است این امکان را به واقعیتی قریب‌الوقوع بدل سازد.

البته تحقیق حاضر مدعی قریب‌الوقوع بودن صلح نیست؛ بااین‌همه، بر این باوریم که فراهم‌ساختن تمهیدات خردمندانه می‌تواند به دستیابی صلح کمک کند و هنگامی که صلح حاصل شد، این تمهیدات برای موفقیت دولت جدید ضروری خواهد بود. این تحقیق برای کمک به فلسطینی‌ها، اسرائیلی‌ها و جامعه بین‌الملل - امریکا، شرکای آن و همسایگان عرب فلسطین - انجام شده است تا آنها را از آمادگی لازم برای رویارویی با مسائل مربوط به تشکیل احتمالی یک دولت موفق فلسطینی - به منظور اعمال پشتیبانی و حمایت‌های کافی از آن - برخوردار سازد. ■

پی‌نوشت‌ها

۱- مقاله حاضر ترجمه منبع زیر می‌باشد:

Building a Successful Palestinian State, by: the Rand Palestinian State Team, RAND Corporation, 2005.

موسسه RAND این تحقیق را با حمایت مالی دیوید و کارول ریچاردز (David and Carol Richards) انجام داده است. RAND URL: <http://www.rand.org/>

۲- عنوان کامل نقشه راه «راه‌نمایی (نقشه راه) عملی برای یافتن راه‌حلی دائمی در مناقشه دو دولت فلسطین و اسرائیل»

(A Performance-Based Roadmap to a Permanent Two-State Solution to the Israeli-Palestinian Conflict)

می‌باشد که متن کامل آن را می‌توان در نشانی اینترنتی WWW.state.gov/r/pa/prs/ps/2003/20062_pf.htm

به مورخه ژوئن ۲۰۰۴ بازجست.

۳- تحقیق دیگری مشابه تحقیق حاضر از سوی موسسه Rand در دست انتشار می‌باشد. عنوان تحقیق مذکور، «تاسیس یک دولت موفق فلسطینی: امنیت» است که به تفصیل به بحث درباره موضوعات امنیتی می‌پردازد.